

Når ligestillingen privatiseres

"Vi har ligestilling i Danmark", sagde den danske, liberale minister for ligestilling, Henriette Kjær, da hun tiltrådte ministerposten i 2001. Dette grundsynspunkt har været bærende for hendes embedsudøvelse. Ingen politisk indignation; intet belæg for at begribe diskriminationens væsen; intet ønske om forandring. Så sent som i maj 2003, udtaler ministeren i dagspressen, at eventuel uligestilling må være et anliggende kvinder må klare med deres ægtefælle: "Det handler om at diskutere, hvem der tager opvasken, henter børnene, laver mad og ordner tøj."

Dermed overser ministeren fuldstændigt, at den høje grad af ligestilling i Norden, netop skyldes at der har været sat ressourcer ind på at finde kollektive løsninger. Uden lovgivning og fælles politisk vilje, var der ikke skabt en velfærdsmodel, hvor børn kan blive passet, hvor mænd og kvinder kan være økonomisk uafhængige af hinanden og hvor ligeløn er højt på den politiske dagsorden. Vi har for længst erkendt, at ligestilling er et velfærdsproblem; et politisk samfundsanliggende. Heroverfor står ministerens ønske om, igen at gøre ligestilling til den enkeltes problem; det frie valg kommer før alt andet, herunder ligestilling.

Den borgerlige regering i Danmark mener ikke at have brug for professionelt mod- og medspil. Samtlige råd, nævn, udvalg, komiteer og ikke mindst forskningsinstitutioner, blev under eet nedskrevet som "smagsdommere". "Duer ikke, væk", sagde den ophøjede Prinsesse til de mange friere i H.C.Andersens eventyr Klodshans. "Duer ikke, væk", sagde ministeren da hun nedlagde Videnscentret for Ligestilling. "Vi har ikke brug for eksperter" sagde hun, og kunne lige så godt have sagt; vi har ikke – som samfund, som politikere brug for at blive klo-gere.

Ministeren mener altså at stå på "folkets" side, for som hun siger "den danske debat har længe været for elitær". Spørgsmålet er hvis sag hun i virkeligheden taler.

Umiddelbart kunne man tro på, at hun taler de "almindelige kvinders" sag, for paradoksalt nok er mange helt enige med ministeren: Hvis de ikke er ligestillede, så er det deres eget problem.

"Jeg er bare så træt... men børnene skal jo være der. Min mand mener ikke vi arbejder for meget altså. I gamle dage arbejdede man meget mere, får jeg at vide hvis jeg siger noget... Jeg har tit sagt at jeg gerne vil sætte tæring efter næring, og så kun arbejde 30 timer om ugen. Men så er min bedre halvdel ved at få et hjertestop; for hvad skal det da til for. "Du kan da bare lade være med at have stress – slap da af altså, og tag det bare oppe fra og ned efter", siger han... Jeg tror, at kvinder lider af det der, at vi kører os selv hurtigere op, for noget vi måske ikke skulle have kørt os op for."

Sådan siger Diana, da hun bliver interviewet i en ny undersøgelse som Center for Ligestillingsforskning har foretaget for Kvindeligt Arbejderforbund. Diana har to børn og arbejder i fiskeindustrien og har accepteret sin mands definition af, hvorfor hun er stresset – det er fordi hun "kører op over ting som hun ikke burde køre op for". Det kommer ikke på tale, at hun måske er stresset, fordi hun har for meget at lave – at hendes reaktion evt. er en passende reaktion på en dobbelt arbejdsbyrde som husmor og udearbejdende kvinde. Og denne diskvalificering af sin egen stressfølelse overfører Diana på kvindekønnet generelt; kvinder er stressede uden grund.

"De skærer jo mere og mere ned, så når du kun har kørt på én maskine en dag siger de: "jamen vi kan måske lige nå at starte en til op, når I er færdige med den første". Du knokler meget mere.. Når du er færdig ét sted, så skal du skynde dig at gøre færdigt der for at komme i gang det næste sted... det er stressende, når de kommer farende fra den ene afdeling og lastbilerne holder og venter... det giver meget stress, når det foregår på den måde."

Dette udsagn er Christinas som interviewes i samme undersøgelse. Hun er 40 år og arbejder på en stor industrivirksomhed. På spørgsmålet om, hvilke overenskomstkrav hun mener kunne forbedre hendes arbejdsvilkår, svarer hun:

"Jeg vælger en kombination af løn og hensyn til familien, hensyn til familien ser jeg som en arbejdstidsnedsættelse. Hensyn til familien skal selvfølgelig også være, at jeg kan si-ge, jamen jeg bliver nød til at gå hjem klokken et i morgen, for jeg skal til lægen med mit barn, eller vi skal til et eller andet... Jeg kunne sgu godt tænke mig at gå ned i timer, ba-re en time om dagen. Helt sikkert. Og jeg vil også godt betale prisen for det. Løn er da vigtig, men jeg vil også godt, hvis jeg kunne gå hjem klokken to, så måtte de også godt tage den time fra mig. Det skulle ikke være sådan, at jeg absolut skulle have lønnen for det. Men alle vil jo have mere i løn. Sådan er det jo, ikke? Men jeg kunne da godt tænke mig at gå hjem en time før. Helt sikkert."

Christina ender med at tale lønkravet helt ud. Et eksempel på, hvordan ufaglærte kvinder kommer i klemme mellem tidsønsker, lønønsker og nedslidningsproblemer. Hver gang hun argumenterer for det ene af kravene, bliver hun bange for at hendes rettigheder og velfærd på de andre områder bliver udhulet. Hvis man går ned i tid mister man løn. Hvis man prioriterer løn risikerer man at miste sin arbejdsduelighed. Kvinder har lært at man ikke kan vinde på flere områder på en gang.

Tilpasningsstrategien imødegår en erfaring om "ikke at komme for godt i gang". Når fordringerne nedskrives er der mulighed for at få dem opfyldt og bevare illusionen om at man selv har valgt. Og dermed bliver åbenlys social urimelighed genfortalt som individuelle fortællinger om kvinders fra- og tilvalg. Undersøgelsen pegede altså på internaliserede kønsforståelser, som naturaliserer en kvindelig underordning i forhold til mænd.

Fra KAD´ s lokalafdelinger hører vi fra tid til anden historier om mænd, der møder op med deres ægtefælle (altså vores medlemmer) på afdelingskontorerne, f.eks. når dagpenge-perioden er ved at ende. Det er mænd, der ikke lader Taleban-idealmanden noget efter: Han taler på sin kones vegne, mener hun er til for at føde hans børn og forsøger at true afdelingerne til ikke at forsøge at få hende i arbejde. Og kvinden? Ja, hendes selvværd er i nogle grelle til-fælde så dårligt, at hun tror på mandens hyppige udmeldinger om, at hun ikke er for godt kø-rende i hovedet og at hun skal være glad for at få en portion af sine egne penge udbetalt som lomme penge af manden, som administrerer økonomien. Eksemplet, som er autentisk, beskriver et etnisk dansk par i slutningen af tyverne.

Visse kvinder lever altså i meget uligestillede parforhold og befinder sig på arbejdspladser, hvor de ofte er nederst i arbejdshierarkiet. Det er med andre ord kvinder, der mærker uligestillingen på egen ryg. Og det er kvinder, som lider under denne uligestilling. De fortæller om overarbejdsbyrder og stress, ønsker sig lavere arbejdstid, har dårlig samvittighed overfor familien og ønsker sig gennemgående mere tid "til at få det derhjemme til at hænge sammen". Samtidig hersker et dogme om, at kvinder selv er ansvarlige for, om de lever i ligestillede fa-milieforhold. Denne holdning betyder, at kvinderne forsøger at dække over uligestilling i hjemmene – og dem som åbent taler om den, bliver latterliggjort. Ligestillede familieforhold bliver et ideal, man (heller) ikke kan leve op til.

Det er den samme gruppe kvinder der mener at kvinder ikke egner sig til at være ledere, at kvinder der stiller krav er pinlige og at kvinder er hinandens værste fjender. Kvinderne identificerer sig med deres nedvurderede position, de gør ikke oprør mod den, men oplever den som en naturlig orden i verdenen. Og de fortæller en stærk foragtende fortælling om kvinder.

Man kan spørge sig, om vi har skabt et samfund, som deler sig i to klasser: OverDanmark der praktiserer ligestilling og hvor kvinder i stigende grad har adgang til prestige, indflydelse, penge og selvværd og underDanmark, hvor uligestillingen stadig er en del af dagens dont, og hvor kvinder stadig kæmper med selvforagt og undertrykkelse. Hvis medievirkeligheden med ligestillingsministeren i spidsen, sættes af overDanmark er der risiko for at underDanmarks kvinders livsvilkår fuldstændig fortrænges i den offentlige debat. Holdningen afspejler nemlig en generaliseret kvindeopfattelse, som tager sit udgangspunkt i overDanmark, hvor kvinder i langt højere grad har adgang til de ressourcer og muligheder som en individualistisk ligestillingsstrategi fordrer.

"Vi har ligestilling i Danmark" mener Henriette Kjær altså og ser det ikke som en politisk ambition, at ændre de strukturelle uligheder der er bagvedliggende årsager til 17% i forskel på mænd og kvinders løn, at mændene fortsat er markant fraværende som omsorgspersoner, at kvinder kan se frem til at blive de fattige pensionister og er overrepræsenteret i de konjunkturfølsomme erhverv med massive nedslidningsproblemer og ringe status, eller at kvinder er klart underrepræsenteret i politik og økonomi, hvor beslutninger træffes.

De politiske og menneskelige omkostninger bliver store når ministeren og store dele af det offentlige Danmark afblæser fællesskabets ansvar og privatiserer ligestillingskampen. Henriette Kjær mener at stå på "de almindelige kvinders" side og affærdiger feministisk samfundskritik som "elitær". Men dermed forfejler ministeren at få sin Klodshans.

Marianne Bruun er født i 1958, opvokset i København.
Er Cand.Pæd. og arbejder som ligestillingskonsulent i Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark.

Der refereres til undersøgelsen: "Når kønnet taler med – et bidrag til mainstreaming af KAD's over-enskomstarbejde". Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark og Center for Ligestillingsforskning, RUC. Februar 2003.

Artiklen er publiceret i Antologien Femkamp – om Nordisk feminisme, udgivet af Bang, 2004.